

Dr. Varga Norbert - Dr. Pétervári Máté

A magyar igazságszolgáltatás története

A fejlesztés az Igazságügyi Minisztérium a jogászképzés
színvonalának emelését célzó szakmai programja keretében
biztosított támogatással valósult meg (2022)

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténeti Tanszék
Oktatók	Dr. Varga Norbert egyetemi docens Dr. Pétervári Máté adjunktus
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. és 66. szoba Tel/Fax: (62) 544-409; (62) 544-385 E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu E-mail: petervari.mate@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	4

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

A Horthy-korszak igazságszolgáltatási szervezete

I. Rendes Bíróságok

A jogfolytonosság visszaállításával a dualizmus kori bírósági szervezet reorganizációja is megkezdődött. A rendes bírósági és ügyészségi szervezet a következő volt:

Magy Királyi Kúria

Koronaügyész

Magyar Királyi Ítéltáblák

Magyar Királyi Főügyészség

Magyar Királyi Törvényszékek

Magyar Királyi Ügyészség

Magyar Királyi Járásbíróságok

Ügyészi megbízott

A bíróságok szervezet kapcsán elmondható, hogy a bírói tanácsok létszámát korlátozták, továbbá a polgári perek többségében 1925-től kezdve egyesbíró járt el a törvényszékeken. A büntető ügyek kapcsán is megfigyelhető az a tendencia, hogy növekedett azon ügyek száma, ahol egy bíró ítélkezett.

Az 1925:VIII. tc. a polgári eljárás és az igazságügyi szervezet módosításáról című törvény érintette a polgári eljárásjogi szabályok (az 1911: I. tc.) egyes rendelkezéseit, továbbá az igazságügyi szervezetet. Ez utóbbi kapcsán ki kell emelni az alábbi fontosabb változtatásokat.

- *A járásbíróságok felügyeletét és vezetését, amelyet a járásbíróság elnöke látott el.*
- *Módosította az 1891:XVII. tc. a bírói és ügyészségi szervezetről az összeférhetetlenség vonatkozásában.*
- *Módosította az 1911:I. tc. hatálybalépéséről szóló 1912:LIV. tc. egyes rendelkezéseit (pl. törvényszék elnökének helyettesítése).*
- *A bíróság hatóságának kiterjesztése.*

Juhász Andor, a korszak bírósági szervezetének emblematikus alakja, mivel 1925 és 1934 között töltötte be a Kúria elnökének posztját, így pedig az újonnan megalakult Kartelbíróság első elnöke is volt.

- *Módosította az igazságügyi szervezeti és eljárási szabályok módosításáról szóló 1912:VII. tc. egyes rendelkezéseit (pl. bírói képesítés, ügyvédi képesítés).*
- *Szabályozta az ítélőbírók áthelyezését.*
- *Megváltoztatta az ügyvédi kamara választmányával és a közjegyzői kamarával kapcsolatos egyes szabályokat.*
- *Megváltoztatta az egységes bírói és ügyvédi vizsgáról szóló 1913:LIII. tc. rendelkezéseit (pl. négy szakmai gyakorlat).*

Törvényszékeket Budapesten és megyénként szervezték meg figyelembe véve a területi arányosságokat az illetékesség kialakítása kapcsán. Volt olyan megye (pl. Pest, Zala) ahol több törvényszéket is felállítottak. Arra is volt példa, hogy a területileg kicsi vármegyékben (pl. Komárom-Esztergom) nem alakítottak ki külön törvényszéket, hanem más törvényszék területi illetékességéhez csatolták.

Az **1930:XXXIV. tc.-ben** lehetővé tették , hogy az ügyészség a törvényszék elé tartozó kisebb jelentőségű ügyeket a járásbíróshoz tegye át. Továbbá szabályozta polgári és a büntető eljárás egyszerűsítését.

A járásbírószágok továbbra is elsőfokon eljáró bíróságok maradtak, a törvényszékek vegyes folyamodású bíróságok voltak, míg az ítélőtáblák és a Kúria fellebbviteli igazságszolgáltatási szervek maradtak.

II. Különös bíróságok

Közigazgatási Bíróság

A Közigazgatási Bíróság hatásköre az országgyűlési képviselőválasztásról szóló **1925:XXV. tc. alapján megváltozott és a választási panaszok elbírálása is a bíróság hatáskörébe került.** A Horthy-korszak közigazgatási törvénye, az 1929:XXX. tc. alapján a kormány a törvényben meghatározott esetekben a törvényhatósági bizottságot feloszlathatta, amely intézkedés ellen panasszal szintén a Közigazgatási bírósághoz lehetett fordulni.

Báró Wlassics Gyula, a Közigazgatási Bíróság második elnöke 1906-tól 1933-ig

Hatásköri Bíróság

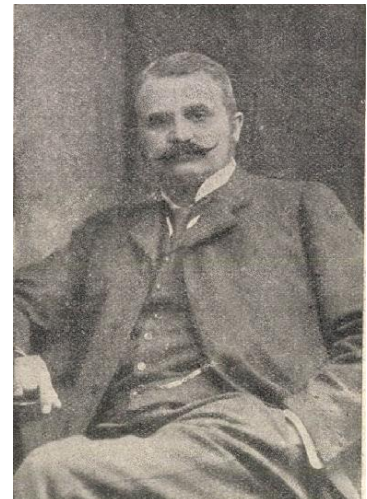
Az **1928:XLIII. tc.** kiterjesztette a bíróság hatáskörét és megváltoztatta szervezetét, amelyet az **1907:LXI. tc.** szabályozott. A hatáskörét kiterjesztették mindazon hatásköri összeütközésekre, amelyek rendes bíróságok, vagy akár különös bíróságok, vagy közigazgatási hatóságok között, vagy rendes bíróságok és különös bíróságok között merültek fel.

Főudvarnagyi Bíróság és a Tőzsdebíróság

A dualizmus kori szabályoknak megfelelően működött tovább ez a bíróság.

Országos Földbirtokrendező Bíróság

Az új különös bíróság feladata a Nagyatádi-féle földreform végrehajtásával kapcsolatos viták eldöntése volt. A bírák a rendes bíróságok tagjai közül, másrészt a szakminisztériumok és egyéb szakmai szervezetek, hitelintézetek (pl. Országos Mezőgazdasági Kamara, a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége, Országos Központi Hitelszövetkezet, Pénzintézeti Központ) jelölt személyek voltak.

Tóth János, az Országos Földbirtokrendező Bíróság első elnöke

Esküdtbíráskodás

Az esküdtbíráóságok működését a **6898/1919. ME** rendeletben felfüggesztették és újjászervezésére nem került sor a Horthy-korszakban.

Munkásbiztosítási bíráskodás

Az **1921:XXXI. törvénycikk** hozta létre a munkásbiztosítási bíráskodás rendszerét. A bíráskodást első fokon a kerületi munkásbiztosító pénztár székhelye szerinti illetékes járásbíróság gyakorolta. Budapesten külön királyi munkásbiztosítási bíróság működött. A fellebbviteli fórum a királyi **Munkásbiztosítási Felsőbíróság** volt. Hatáskörébe tartozott biztosítással kapcsolatos segélyezési és kártérítési igények, biztosítási kötelezettség és tagsági jogokkal való panaszok, biztosítási költségek elbírálása.

Szabadalmi Bíróság

Az 1920. évi XXXV. tc. a dualizmuskori szabadalmi jogszabályt (1895:XXXVII. tc.) akként módosította, hogy felállította a **szabadalmi bíróságot és a szabadalmi felsőbíróságot**, ami felváltotta a szabadalmi hivatalt és a szabadalmi tanácsot. Az lehetett bíró, aki az általános képesítési követelményeknek megfelelt, továbbá három évi szabadalomjogi vagy műszaki gyakorlati időt letöltötte és a szakvizsgát letette.

Kartelbíróság

A Kartelbíróságot az **1931:XX. tc.** állította fel a kartellügyek elbírálására. A Kartelbíróságösszetételét maga a kartelltörvény szabályozta. **A bíróság egy különbíróság volt, amelyet érdekes módon a rendes bírósági szervezet hierarchiájának csúcsán elhelyezkedő Kúrián belül állítottak fel**, amely egy elnökből, két ítélobíróból és két ülnökből állt. Az elnöke a Kúria elnöke volt, vagy a Kúria elnöke által kijelölt személy: a Kúria másodelnöke vagy valamelyik tanácselnöke. A két bírát a Kúria által erre kijelölt tanácselnök és ítélobírái közül az eljáró tanács elnöke hívta meg. Az ülnököket az eljáró tanács elnöke azon tíz szakember közül választotta ki, akiket az igazságügyi miniszter a kereskedelemügyi miniszter által összeállított 30 szakember nevét tartalmazó listából háromévenként előre kijelölt. Ez a megoldás biztosította a megfelelő szakértelmet.

A **közérdekű keresetet** valamennyi érdekelt félnek kézbesíteni kellett. A kartellek nagy taglétszáma jelentősen megnehezítette az idézést és lassíthatta a peres eljárást. Ezért amennyiben a kartellnek bejelentett képviselője volt, úgy a keresetlevelet a képviselőhöz kellett kézbesíteni. Ha nem rendelkezett bejelentett képviselővel, akkor a Kartelbíróság elnöke rendelt ki képviselőt. A képviselő kezéhez történő kézbesítést úgy kellett tekinteni, mintha azt mindegyik kartelltag át- és tudomásul is vette volna. A képviselő kötelessége volt a keresetlevél ismertetése a kartelltagok számára, akik külön ügyvédi képviselet mellett részt vehettek a perben.

Osvald István a m. k. Kúria elnöke (1934-1937), így egyúttal a Kartelbíróság második elnöke

Alapvető szabálya a Kartelbíróság eljárásának, hogy magánérdekű fél nem vehet részt az eljárásban. Az érintett felek, ahogy azt már korábban is említettem, csak ügyvédi képviselő útján vehettek részt a perben. A közérdekű keresetet csak valamennyi érdekelt fél ellen lehetett benyújtani. Az érdekelt fél alatt itt valamennyi kartelltagot kellett érteni.

A bíróság szakértői véleményadás végett a *Kartelbizottságot* hivatalból megkereshette. A Kartelbizottság pedig, ha szükségesnek mutatkozott, akkor az ún. Árelemző Bizottsághoz fordulhatott. Az *Árelemző Bizottság* jelentését vizsgálta meg a Kartelbizottság a gyapjú és a posztóárak kapcsán is. Kitértek arra, hogy a magyar gyapjú árának növelése érdekében, milyen üzletpolitikát kellene folytatni az érintett feleknek. Javasataikat a jelentéshez csatolt 92157/1933. számú pótíven foglalták össze, ami tartalmazta többek az állam befolyásának növelését.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Milyen fontosabb változások érintették a rendes bírósági szervezetet?
2. Milyen fontosabb változtatásokat vezetett be az 1925:VIII. tc.?
3. Melyek voltak a különös bíróságok?
4. Mi volt a feladata az Országos Földbirtokrendező Bíróságnak?
5. Milyen változások jelentek meg a szabadalmi bíráskodásban?
6. Mikor függesztették fel az esküdtbíráskodást?
7. Mi volt a hatásköre a munkásbiztosítási bíróságoknak?
8. Melyik bíróság hatáskörébe tartozott a választási panaszok elbírálása??
9. Milyen új bíróságot állított fel az 1931:XX. tc?
10. Mi volt az összetétele és hatásköre a Kartelbíróságnak?

FELHASZNÁLT IRODALOM

MEZEY Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. (ötödik kiadás) 432-436. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-alkotmanytortenet-osiris-tankonyvek-2003/?pg=0&layout=s>

STIPTA István: *A magyar bírósági rendszer története*. Debrecen, Multiplex Media-Debrecen U. P., 1997. (ötödik kiadás) 164-165. pp.

AJÁNLOTT IRODALOM

VARGA Norbert: *A kartelljársjog szabályozása és gyakorlata, különös tekintettel a Kartelbíróóság működésére.* Versenytükör XII. évf. 2016. 84-96. pp.

Elérhető: <http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/20403/>